

Lieve Watteeuw: boekenchirurge en pleitbezorgster

ANNE BRUMAGNE

Een portret van Lieve Watteeuw,
winnares van de prijs Cultureel
Erfgoed 2004

Foto: Saskia Vanderstichele

Sinds Lieve Watteeuw begin dit jaar werd bekroond met de Prijs Cultureel Erfgoed 2004, weten weer wat meer mensen wat ze moeten verstaan onder het woord 'boekenchirurg'. Watteeuw is conservator-restaurator papier en perkament. Het juryverslag vermeldde hoe ze internationaal aanzien geniet als een van de pioniers op het vlak van wetenschappelijk verantwoord conserveren en restaureren van het perkamenten en papieren kunstpatrimonium.

Watteeuw zorgde voor de conservering van verschillende vermaarde handschriften: zo bijvoorbeeld het fameuze *Van Hulthemhandschrift* dat in de Koninklijke Bibliotheek wordt bewaard. Dat is een codex waarin een kopiïst een tweehonderdtal beroemde teksten uit onze taal verzamelde, waaronder de vermaarde toneelstukken, de Abele Spelen en de kluchten die er op volgen, Sotternieën. Of de *Chroniques de Hainaut*, een handschrift uit de Librije van de Hertogen van Bourgondië dat werd verlucht door niemand minder dan Rogier Van der Weyden; de *Heures de Notre Dame*, Henessy getijdenboek, verlucht door Simon Bening en de *Heures de Bruxelles de Duc de Berry*, geïllustreerd door Jacqmart de Hesdin. En ga zo maar door.

Ze doet dat conservatiewerk vol overgave en praat vol liefde over het minutieuze handwerk en het haast sensuele contact met de oude materialen. "Op het ogenblik dat ik de vraag krijg of ik dit of dat beroemde werk wil behandelen, moet ik altijd wennen. Maar een keer ik bezig ben, mag ik me geen vragen meer stellen. Mensen uit mijn omgeving zeggen me soms wel eens dat ze het boek niet eens zouden durven openslaan. Als je zo enkele maanden bezig ben geweest, dan ken je elk vlekje en kreukje uit het werk. Je kent het van binnen en van buiten. Het doet me ook altijd veel plezier wanneer ik na verloop van tijd een handschrift dat ik heb geconserveerd, weer ter hand kan nemen. Of wanneer het plots tentoongesteld wordt, misschien aan de andere kant van de wereld, waar het dan als een icoon op een kussentje ligt, en het bijna een sacrale uitstraling heeft." Ze vindt het ook belangrijk dat het grotere publiek die handschriften kan bewonderen, bijvoorbeeld op een van de zeldzame tentoonstellingen van middeleeuwse handschriften. "Het verleden is een stuk van onze identiteit, van wie we nu zijn. Ik vind het goed dat de werken worden gedigitaliseerd, zodat ze voor een groter publiek

bereikbaar zijn. Maar het mag niet alleen dat zijn: de esthetische verwondering die je kan voelen wanneer je met zo'n origineel wordt geconfronteerd, is iets dat naar je ziel en naar je hart gaat."

Lieve Watteeuw heeft, vooraleer ze aan de opleiding voor boekenchirurg begon, sociale school gevolgd. Het is misschien een van de redenen waarom ze méér wil doen dan met een boek in een hoek kruipen en voor een goede conservering van dat ene werk zorgen. De preservatie of de goede bewaring van een hele collectie is net zo belangrijk als de restauratie van één topstuk: ze wil er voor zorgen dat de boeken in zo goed mogelijke omstandigheden worden bewaard.

De klimatologische omgeving moet bijvoorbeeld optimaal zijn, opdat de werken, zelfs als ze nu door een gebrek aan personeel niet volledig kunnen worden onderzocht, toch bewaard kunnen blijven. Het is een van haar belangrijkste besognes in de Koninklijke Bibliotheek waaraan ze als wetenschappelijk medewerkster is verbonden. Ze betreurt het dan ook dat er geen aparte afdeling conservering in het huidige organigram van de instelling is voorzien, waardoor elke afdeling zo'n beetje haar eigen bewaarpolitiek volgt.

Op Vlaams niveau is Lieve Watteeuw een van de drijvende krachten van het project Verluchte handschriften 'Collectie Vlaanderen' van Illuminare, het Studiecentrum Vlaamse Miniaturisten van de KU Leuven. Alle gedecoreerde middeleeuwse manuscripten in openbare of semi-openbare collecties in Vlaanderen, zo'n 1500 werken in een tachtigtal instellingen, worden bestudeerd en beschreven in een elektronisch gegevensbestand.

De collecties van verschillende abdijen en bewaarbibliotheken werden reeds geïnventariseerd. Naast materiële gegevens over de handschriften en hun decoratie is ook informatie aanwezig over miniaturisten, ateliers, opeenvolgende eigenaars en bewaarinstellingen. Deze inventarisatie wordt ook aangevuld met een schadefatlas, opgesteld door Watteeuw, waarin het schadebeeld van de manuscripten wordt opgetekend. Het hele project is uniek in de wereld en geniet naar verluidt heel wat belangstelling van collega's wereldwijd.

Dat ze de prijs Cultureel Erfgoed 2004 heeft gewonnen, vindt ze vooral belangrijk omdat ze nu de kans krijgt het documentaire (papieren) erfgoed onder de aandacht te brengen, erfgoed dat erg fragiel is en dus sterk bedreigd. Voor stukken uit de negentiende eeuw bijvoorbeeld is het later dan vijf voor twaalf, omdat het papier dat toen werd gebruikt, erg slecht van kwaliteit was. "Restauratoren-in-spe bijvoorbeeld dromen er steeds van om mooie prenten te kunnen behandelen, miniaturen. Terwijl dé kernvraag is hoe we het grote papieren patrimonium dat aan het verzuren is, kunnen bewaren. Dat is de grote uitdaging voor de toekomst."

Caermersklooster

Provinciaal Centrum voor Kunst en Cultuur

Vrouwebroersstraat 6 - 9000 Gent
tel. 09 269 29 10 - fax 09 269 29 11
e-mail caermersklooster@oost-vlaanderen.be
website www.caermersklooster.be

tentoonstellingsprogramma

Dirk De Bruycker

van 29 april t.e.m. 19 juni 2005

Schrijven in de schaduw van de dood

Marc Verschooris

van 13 mei t.e.m. 26 juni 2005

Boekenverkoop 11.11.11

24, 25 en 26 juni 2005

Paul Van Gysegem

van 15 juli t.e.m. 4 september 2005

Provinciale Prijs voor Vormgeving

van 15 juli t.e.m. 4 september 2005

Graag onze e-nieuwsbrief?
mail naar: caermersklooster@oost-vlaanderen.be

